

*Булгаков А.О.
к.ю.н., асистент кафедри історії держави
і права України і зарубіжних країн
Національний юридичний університет імені
Ярослава Мудрого*

ЗЕМЕЛЬНО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ ЗА ЧАСІВ ПРАВЛІННЯ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Правова спадщина, що дісталась нам від правителя Київської Русі – Великого князя Ярослава Мудрого, стала відправною точкою розвитку правової бази земельних

правовідносин. Вони не відокремлювались від історичних напрацювань, які були зроблені ще за часів Київської Русі і перейшли на новий рівень правової значимості.

Сприятливе географічне положення країни передбачає високу родючість земель, визначаючи землеробство одним із основних видів занять населення, що вимагає правового врегулювання у сфері дбайливого ставлення до природних ресурсів. Україна за час свого існування накопичила значний досвід регламентації земельних відносин.

Ще до Хрещення Русі наші предки вірили в гармонію людини та природи. Тоді людина не відокремлювала себе від природи: природа і людина були єдиним цілим. Люди шанобливо ставилися до природи та отримували від неї все, що їм було потрібно. Щороку за добрий врожай проводилися обряди вдячності землі, а також люди просили про майбутній добробут народу. Землю називали матір'ю, вважаючи її символом багатства та достатку. Наші предки розуміли, наскільки вразливою є природа і намагалися її всіляко охороняти.

Законодавчого закріплення охорона природи отримала в Руській Правді. За цим документом передбачалась охорона общинної власності, до якої уже входили земельні ресурси. Звичайно, що очевидної необхідності в раціональному використанні земель ще не виникало, але мало місце шанобливе ставлення до них. Протягом довготривалого використання землі народ створював свої звичаї та правила сівозміни і догляду за нею.

В Київській Русі активно розвивались феодальні відносини, які призвели до того, що всі землі перебували в праві власності лише у князів, бояр та церкви. Такий підхід перетворив людей на феодально залежне селянство, що експлуатувалось державою, збираючи данину, яка залежала від кількості і якості землі, що перебувала в їх користуванні.

Землеробство було найважливішою частиною розвитку економіки та прожиття населення. Основною ознакою панівного класу феодалів виступала земля, що виражалось в князівських доменах та боярській вотчині. Домен був основним джерелом збагачення князівської казни, кошти якої направлялись на підтримку влади князя та його війська, яке перебувало в його віданні. В феодальній вотчині було задіяне залежне селянство, руками яких створювалось орне господарство, його розширення на нові землі, впроваджувати сівозміну, а також удосконалювати знаряддя обробки землі.

Руська Правда багато уваги приділяє закріпленню та захисту феодальної власності на землю. Князівське землеволодіння, як і всілякі служителі у цих володіннях – огнищани, старости та ін. охоронялися правом Київської Русі в особливому порядку. Про це говориться в статтях 19-28 та 32-33 Короткої редакції Руської Правди. Штраф за псування межового знаку свідчив про посиленій захист приватного землеволодіння та інші приклади, що захищали феодальну власність.

За часів Київської Русі почалось виокремлення особливо важливих територій – ліси, мисливські угіддя, промислові ділянки, збирання меду та встановлення бортних заповідників, що свідчило про особливий статус цих земель, їх важливість та охорону.

Таким чином, ми бачимо, що Ярослав Мудрий закріпив в Руській правді основні напрямки розвитку сучасного земельного законодавства, важливість ретроспективного дослідження яких зумовлює детальний аналіз досвіду минулих років та уникнення помилок при формулюванні сучасної теоретико – правової бази для внесення подальших змін до земельного законодавства.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**КАФЕДРА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА УКРАЇНИ
ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН**

**ВІДДІЛЕННЯ ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ**

**АСОЦІАЦІЯ ВИПУСКНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОГО ЮРИДИЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

ІІІ ХАРКІВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ ЮРИДИЧНИЙ ФОРУМ

**МАТЕРІАЛИ
КРУГЛОГО СТОЛУ**

**«ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ:
ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ» (ДО 1000-РІЧЧЯ З ПОЧАТКУ ПРАВЛІННЯ
ЯРОСЛАВА МУДРОГО)**

24 вересня 2019 року

Харків — 2019

УДК 340.12.001

ББК 67.0

М 34

**ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ
КРУГЛОГО СТОЛУ**

Гетьман Анатолій Павлович – доктор юридичних наук, професор, проректор з наукової роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, академік НАПрН України – голова організаційного комітету;

Гончаренко Володимир Дмитрович – доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, завідувач кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – заступник голови організаційного комітету;

Слінько Тетяна Миколаївна – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри конституційного права України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – член оргкомітету;

Стещенко Володимир Миколайович – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – член оргкомітету;

Булгаков Артур Олександрович – кандидат юридичних наук, асистент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – член оргкомітету;

Стеценко Ніна Сергіївна – кандидат юридичних наук, асистент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – член оргкомітету;

Гоцуляк Світлана Леонідівна – кандидат юридичних наук, асистент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – член оргкомітету.

Асоціація випускників Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Матеріали круглого столу «Державотворчі процеси в Україні та зарубіжних країнах: історичний аспект» (до 1000-річчя з початку правління Ярослава Мудрого). Асоціація випускників Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – Х.: ФОП Бровін О.В., 2019. – 172 с.
ISBN 978-617-7738-59-5

Тези друкуються мовою авторів у авторській редакції.

Адреса редакційної колегії: вул. Пушкінська, 77, к. 228п, м. Харків, 61024, Україна.

ISBN 978-617-7738-59-5

УДК 340.12.001

ББК 67.0